

*„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie.”
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu III Pomocy Technicznej
Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013
Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013: Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Publikacja opracowana na zlecenie Województwa Opolskiego*

W Y N I K I   B A D A N I A

*„Ewaluacja Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w latach 2009-2013
w województwie opolskim”*

Warszawa, 2015

ZAWARTOŚĆ BROSZURY

WPROWADZENIE	2
1. METODOLOGIA BADANIA.....	3
2. WYNIKI BADANIA.....	3
3. REKOMENDACJE	7

WPROWADZENIE

Badanie ewaluacyjne pt. „*Ewaluacja Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w latach 2009-2013 w województwie opolskim*” prowadzone było w okresie listopad 2014 r. – marzec 2015 r. Wykonawcą badania była firma Agrotec Polska Sp. z o.o.

Przedmiot badania

Zakres przedmiotowy badania stanowiły **wszystkie projekty zrealizowane w województwie opolskim** w ramach *Planów działania* Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w latach 2008-2009 (realizacja projektów wyłącznie w 2009), 2010-2011, 2012-2013 usystematyzowanych w ramach działań i zadań.

Projekty realizowane w ramach *Planów działania* KSOW to **przedsięwzięcia „miękkie”** – m.in. konkursy, konferencje, spotkania, seminaria, szkolenia, warsztaty, imprezy plenerowe, podróże studyjne, organizacja/udział w targach, wystawach czy opracowywanie analiz/ekspertyz, wydanie publikacji.

Cele badania

Głównym celem badania była ocena wpływu zrealizowanych *Planów działania* Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w województwie opolskim na lata 2008-2009, 2010-2011 i 2012-2013, na rozwój obszarów wiejskich, w tym wskazanie rekomendacji w zakresie głównych obszarów realizacji działań objętych KSOW na przyszły okres programowania 2014-2020.

W ramach badania dokonano oceny:

trafności (adekwatności) – rozumianej jako zgodność zrealizowanych projektów w *Planach działania* KSOW z celami Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich

skuteczności – rozumianej jako możliwość osiągnięcia zamierzonych celów Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich przy wykorzystaniu zastosowanych narzędzi do realizacji *Planów działania* KSOW

efektywności – rozumianej jako powiązanie efektów realizacji projektów z poniesionymi nakładami

użyteczności – rozumianej jako powiązanie efektów realizacji projektów z potrzebami beneficjentów projektów KSOW

trwałości – rozumianej jako zdolność utrzymywania się pozytywnych efektów realizacji projektu po jego zakończeniu

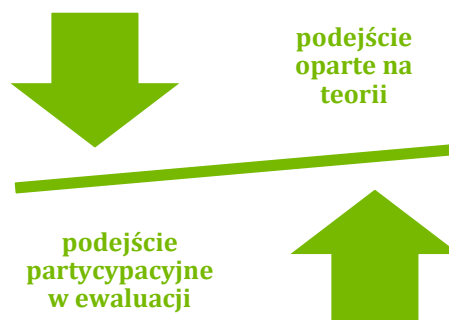
1. METODOLOGIA BADANIA

Jako podstawowe zasady realizacji badania ewaluacyjnego zostały przyjęte **dwie uzupełniające się koncepcje ewaluacji**, oparte zarówno na podstawach naukowych, jak i poparte teorią badawczą:

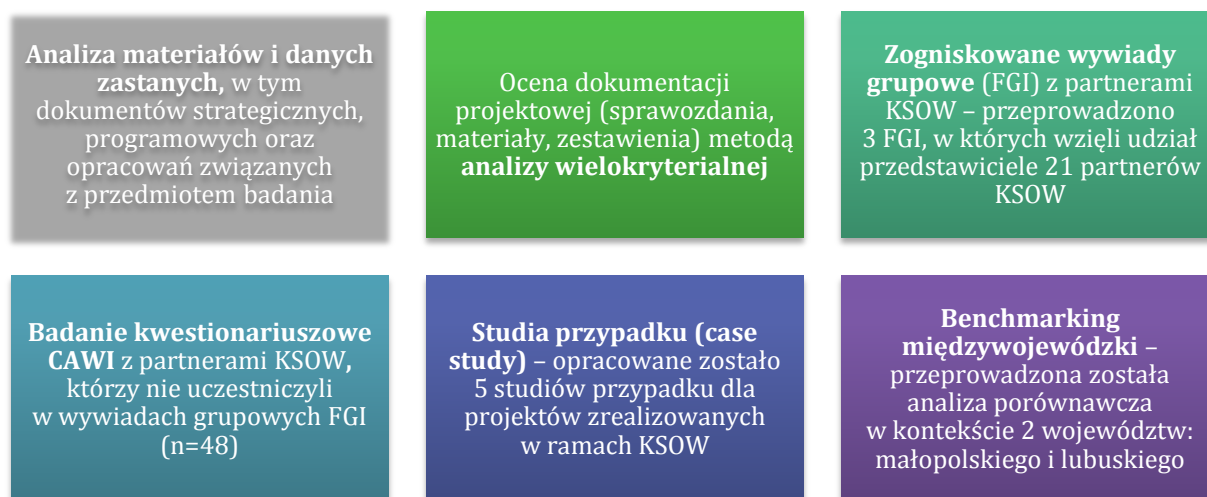
- **podjęcie oparte na teorii** (*ang. Theory-Based Evaluation lub Theory Driven Evaluation*),
- **podjęcie partycypacyjne** w ewaluacji.

Powyższe koncepcje pełniły rolę swoistych

paradygmatów, wyznaczających ramy badania. **Podjęcie oparte na teorii** dostarczyło zestawu założeń wyjściowych, natomiast **partycypacyjny model ewaluacji** określił sposób realizacji badania na poziomie operacyjnym.

W przeprowadzonym badaniu wykorzystane zostały następujące metody badawcze i analityczne:

2. WYNIKI BADANIA

Ocena funkcjonalno-projektowa KSOW w województwie opolskim

W okresie 2009-2013 w ramach *Planu Działania* KSOW w województwie opolskim zrealizowane zostało 360 projektów na łączną wartość przekraczającą 8,2 mln zł brutto (w tym 189 projektów na kwotę ponad 3,6 mln zł brutto było inicjatywą partnerów KSOW).

Funkcjonowanie KSOW w województwie opolskim charakteryzuje się **wysoką skutecznością w zakresie transferu informacji do partnerów oraz jako źródła finansowania zadań, związanych z rozwojem obszarów wiejskich**. Mniejsza natomiast jest jej skuteczność jako instrumentu sieciowania podmiotów realizujących na obszarach wiejskich podobne projekty i mających podobne cele, a także jako platformy komunikacji między różnymi podmiotami oraz konsultacji planowanych działań.

Szeroki katalog projektów, realizowanych w ramach KSOW sprzyjał osiągnięciu założonych dla Sieci celów. Sprzyjała temu również względnie łatwa dostępność środków oraz brak komplikacji proceduralnych w zarządzaniu projektami oraz w ich rozliczaniu.

Jako mocne strony funkcjonowania Sieci regionalnej w kontekście celów KSOW wskazane zostały przede wszystkim:

- Kontekst prowadzonych od 20 lat działań na rzecz odnowy wsi, tworzący mocną bazę dla budowy kapitału społecznego oraz podstawę dla przedsięwzięć praktycznie ze wszystkich dziedzin wsparcia rozwoju obszarów wiejskich;
- Zaspokajanie potrzeb partnerów w zakresie przekazu informacji o programach wsparcia rolnictwa i obszarów wiejskich;
- Wsparcie koordynacji działań LGD i wsparcie szkoleniowe dla nich;
- Wysoką jakość pracy i kompetencje SR KSOW;
- Znaczną liczbę postrzeganych jako skuteczne i ważne projektów z zakresu dziedzictwa kulturowego, odnowy wsi i turystyki wiejskiej.

Jako słabe strony KSOW wskazane zostały przede wszystkim:

- Brak mechanizmów budowania powiązań bezpośrednich między partnerami;
- Przede wszystkim pionowe relacje w Sieci: SR KSOW – partnerzy i taki obieg informacji;
- Mniejszą liczbę satysfakcjonujących projektów z zakresu ochrony środowiska i odnawialnych źródeł energii, a także przedsiębiorczości;
- Brak wystarczająco silnej motywacji partnerów do współpracy w ramach Sieci i nawiązywania relacji między sobą, wymuszające na SR KSOW podejmowanie roli partnera inicjującego wiele koniecznych przedsięwzięć;
- Dofinansowanie ze środków KSOW zadań finansowanych wcześniej z innych środków (problematyczność tworzenia przez KSOW wartości dodanej)

Wśród projektów realizowanych w ramach KSOW zdecydowanie zbyt mało było projektów realizowanych w dłuższym okresie oraz projektów kompleksowych, angażujących różnego typu partnerów i łączących w sobie różne narzędzia. Należy przyznać jednak, formułując to zastrzeżenie, że wielkość środków, jaka średnio przypadała na jeden projekt, nie sprzyjała podobnym rozwiązaniom. W związku z tym warto w przyszłości rozważyć ograniczenie liczby projektów na rzecz projektów bardziej złożonych, realizowanych przez większą liczbę partnerów, zwłaszcza w przypadku, gdy w różnych miejscach równocześnie realizowane są podobne projekty.

Aktywność partnerów KSOW w województwie opolskim

Należy wskazać na **bardzo wysoką aktywność oraz potencjał partnerów, którzy mają już doświadczenie w realizacji projektów**. Równocześnie duży pozostaje udział podmiotów, które przyjmują bierną postawę w opolskiej Sieci. Za taki stan rzeczy w pewnej mierze odpowiada formuła nawiązywania współpracy – partnerzy wybierają sprawdzonych partnerów, wykluczając tym samym podmioty, które nie mają doświadczenia w tym zakresie.

KSOW w województwie opolskim a kapitał społeczny

W województwie opolskim kwestia rozwoju kapitału społecznego (szczególnie na obszarach wiejskich) została **dostrzeżona i uznana za ważną wcześniej, niż w innych regionach** kraju. Programy i działania aktywizujące społeczność wiejską, podejmowane w województwie opolskim, realizowane są nieprzerwanie od lat 90-ch ubiegłego wieku, zaś trwałą ramę i kontekst organizacyjny dla nich tworzy **Program Odnowy Wsi, który jest największym i najdłużej działającym regionalnym programem aktywizacji społeczności lokalnych w Polsce**. Mimo tych wysiłków oraz osiągniętych już rezultatów, rozwój kapitału społecznego postępuje powoli i pozostaje wciąż na średnim poziomie na tle innych województw.

Badanie wykazuje, że działania na rzecz rozwoju kapitału społecznego, podejmowane w ramach KSOW w województwie opolskim są konsekwentne, różnorodne i skuteczne, ale tym bardziej wymagają kontynuacji w obliczu utrzymujących się wyzwań, przede wszystkim wciąż względnie niskich niektórych wskaźników dotyczących poziomu kapitału społecznego.

Efekty projektów KSOW

Analiza projektów zrealizowanych w ramach KSOW w latach 2009-2013 pozwala stwierdzić, że w okresie tym **wypracowano szereg dobrych praktyk**, tworzących wartość dodaną dla rozwoju regionu. Projekty te wyróżniają się pewnymi cechami, które tworzą przesłanki do generowania wartości dodatkowych:

- **Angażują różne typy partnerów**, czego efektem jest przewyciężenie myślenia w kategoriach własnej grupy interesów, tworzenie trwałych relacji partnerskich, budowanie relacji między różnorodnymi typami partnerów oraz wzrost świadomości potrzeb i celów regionalnej polityki rozwoju obszarów wiejskich;
- **Mają dużą liczbę odbiorców, mocną bazę społeczną w postaci społeczności lokalnych**, do których pośrednio lub bezpośrednio są kierowane. Projekty takie łatwo mogą stać się inspiracją dla innych podobnych przedsięwzięć w ramach takiej społeczności. Efektem w tym przypadku jest zwykle podejmowanie przez kolejne podmioty określonego typu działalności: np. wzrost liczby gospodarstw agroturystycznych, wzrost liczby grup producenckich bądź tworzenie nowych instytucji i organizacji;
- **Przynoszą mierzalny efekt ekonomiczny**, odczuwany przez możliwie najszerszą grupę odbiorców, co sprzyja zarówno kontynuacji, jak również inspiruje do realizacji tego typu projektów w innych miejscach i przez inne grupy partnerów;
- Są projektami, **w których założenia wpisana jest kontynuacja**, ze wskazaniem sposobów jej finansowania. Pozwala to na **zapewnienie trwałości oddziaływania**;
- Są projektami **kompleksowymi, łączącymi różne formy wsparcia dla grupy docelowej**, co z jednej strony może zapewniać ich większą trwałość, a z drugiej sprzyjać **sieciowaniu partnerów**, odpowiadających za różne części projektu.

Projekty posiadające te cechy można było najliczniej odnotować w następujących obszarach:

Wzrost konkurencyjności sektora rolniczego i leśnego

W tym przypadku podstawową grupą odbiorców, odczuwających korzyści w związku z projektami, są **rolnicy i przedsiębiorcy działający na obszarach wiejskich**. Projekty takie mają również wpływ na rynek pracy, więc jako grupę odczuwającą korzyści wskazać można również **pracobiorców**.

Odnowa wsi

Są to projekty wpływające **na jakość życia** mieszkańców oraz na **poprawę komunikacji** między nimi, co stwarza potencjał generowania dalszych podobnych działań. **Projekty z obszaru odnowy wsi mają kluczowe znaczenie dla rozwoju kapitału społecznego**. Projekty te wskazać można jako przykład **innowacji społecznej**, we wprowadzaniu której województwo opolskie jest krajowym liderem.

Dziedzictwo kulturowe wsi

Obok efektu ekonomicznego – możliwości wykorzystania dziedzictwa jako elementu produktów turystycznych – **kluczowym efektem jest wzmocnienie tożsamości społeczności lokalnych** poprzez możliwość ich integracji wokół wspólnych wartości związanych z miejscem zamieszkania. Równoległe działania tego typu przyczyniają się do wzmocnienia tożsamości regionalnej. Podobnie jak odnowa wsi jest to ważne pole budowania kapitału społecznego.

Turystyka wiejska

Projekty tego typu **sprzyjają wielofunkcyjnemu rozwojowi wsi** i mają ewidentny efekt ekonomiczny w postaci zakładania nowych gospodarstw, a ponadto z uwagi na specyfikę branży turystycznej, **sprzyjają sieciowej, branżowej współpracy**. Ponadto projekty z tego obszaru czerpią szereg korzyści i inspiracji z działań w dwóch wcześniej wskazanych obszarach, np. z tworzenia takich struktur jak Europejska Sieć Dziedzictwa Kulinarnego.

Popularyzacja odnawialnych źródeł energii (OZE)

Efektom projektów KSOW jest przede wszystkim wzrost świadomości mieszkańców obszarów wiejskich w tym zakresie. Realne korzyści będą mogły wystąpić w **dłuższym okresie** i uzależnione są od wprowadzonych ostatnio zmian ustawowych.

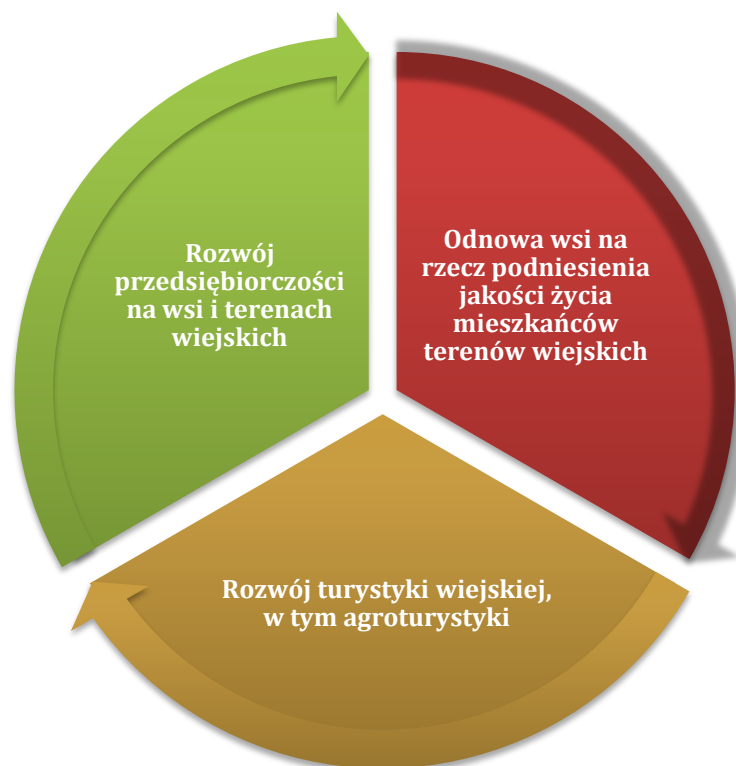
KSOW w województwie opolskim na tle innych województw

Analizę przeprowadzono w odniesieniu do województw małopolskiego i lubuskiego.

- ⇒ Ocena województwa opolskiego na tle innych regionów w dużej mierze opiera się na efektywności wydatkowania środków, która została określona przede wszystkim w wymiarze wartościowym. W ostatnich latach pod tym względem województwo opolskie prezentowało się zdecydowanie powyżej średniej krajowej - SR KSOW w Opolu wydał bowiem co najmniej **o 1 milion złotych więcej niż inne regiony w kraju, co z pewnością należy uznać za przejaw dużej skuteczności i efektywności**;
- ⇒ W przypadku województw lubuskiego i małopolskiego od lat zauważalny jest wysoki poziom kapitału społecznego, który w dużej mierze **ułatwia realizowanie projektów wymagających działania wspólnego (w partnerstwie)** – a takimi są projekty w ramach KSOW;
- ⇒ **SR KSOW województwa opolskiego jest liderem w kilku z badanych obszarów**, co zostało głównie osiągnięte dzięki dużemu budżetowi na lata 2012-2013 w powiązaniu ze zdobywanym sukcesywnie doświadczeniem w przeszłości. To w tych latach nastąpił duży wzrost liczby publikacji, ekspertyz i raportów. Był też zauważalny na tle pozostałych regionów wzrost liczby projektów innowacyjnych, sieciujących czy identyfikujących i rozpowszechniających dobre praktyki. Województwo opolskie na tle badanych regionów jest liderem w zakresie wskazywania projektów z innych programów operacyjnych jako dobrych praktyk, a ponadto – w największym stopniu wdraża takie projekty KSOW, które wpływają na realizowane działania PROW 2007-2013.

Dziedziny rozwoju obszarów wiejskich województwa opolskiego – perspektywa 2014-2020

Dziedziny rozwoju obszarów wiejskich wskazane jako kluczowe w latach 2014-2020 odnoszą się do: rozwoju przedsiębiorczości na wsi i terenach wiejskich; odnowy wsi na rzecz podniesienia jakości życia mieszkańców terenów wiejskich oraz rozwoju turystyki wiejskiej, w tym agroturystyki. Wskazane dziedziny rozwoju charakteryzują się „wielowymiarowością”. Działania te będą spójne z celami *Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku*.

3. REKOMENDACJE

Rekomendacje wypracowane w ramach badania skupiają się przede wszystkim na **wzmocnieniu i zwielokrotnieniu relacji między partnerami w Sieci**, a w mniejszym stopniu na wskazywaniu tematycznych obszarów, których mogą dotyczyć przyszłe projekty. Cel ten może zostać osiągnięty przy pomocy następujących działań:

- ⇒ poprawa komunikacji wewnątrz Sieci, w tym tworzenie narzędzi komunikacji;
- ⇒ budowa synergii między projektodawcami m.in. poprzez kojarzenie pomysłodawców podobnych działań;
- ⇒ wsparcie projektów długotrwałych i kompleksowych.

Rekomendacje

Należy **organizować dla partnerów warsztaty tematyczne**, w których wspólne pomysły mogłyby wypracowywać projektodawcy realizujący lub planujący projekty podobnego typu, a działający w różnych miejscach

Należy w większym zakresie **zachęcać partnerów** do zgłaszania projektów z następujących tematów: przedsiębiorczość, rozwój kapitału społecznego, OZE, nowe technologie w różnych dziedzinach

Należy kwestie ujęte we wniosku **uwzględnić w kryteriach konkursowych**

Należy **wprowadzić preferencje** dla projektów realizowanych w dłuższym czasie i kompleksowych

Zogniskowanie działań związanych z KSOW wokół trzech dziedzin rozwoju obszarów wiejskich: rozwoju przedsiębiorczości na wsi i terenach wiejskich; odnowy wsi na rzecz podniesienia jakości życia mieszkańców terenów wiejskich oraz rozwoju turystyki wiejskiej, w tym agroturystyki

Rozszerzenie zakresu kompetencji Referatu Pomocy Technicznej i Regionalnego Sekretariatu KSOW o kwestie związane z opracowywaniem PD na szczeblu krajowym i regionalnym, koordynację działań (lub przynajmniej ścisłą współpracę) z wszelkimi podmiotami zaangażowanymi we wdrażanie innych programów dotyczących rozwoju obszarów wiejskich, angażowanie się w działania realizowane w ramach PROW (głównie informacyjno-promocyjne), współpracę i wymianę informacji z podmiotami zagranicznymi działającymi w obszarze rozwoju obszarów wiejskich

Konieczne jest utworzenie na stronie KSOW **kanału RSS**, który będzie samoistnie powiadamiał partnerów, ale i innych zainteresowanych o realizowanych działaniach

Konieczne jest **zintensyfikowanie działań informacyjno-promocyjnych w mediach**, w tym szczególnie w mediach społecznościowych. Preferencje dla projektów, które służą rozwijaniu tego rodzaju narzędzi komunikacji

Zamawiający:

Województwo Opolskie
Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego
ul. Piastowska 14, 45 – 082 Opole

Wykonawca badania:

Agrotec Polska Sp. z o.o.
ul. Dzika 19/23 lok. 55, 00-172 Warszawa
tel.: 22-403-80-26, fax: 22-403-80-25
e-mail: agrotec@agrotec.pl
www.agrotec.pl

Publikacja opracowana na zlecenie Województwa Opolskiego